

Ministerie van Justitie en Veiligheid
T.a.v. demissionair Minister voor Rechtsbescherming, dhr. F.M. Weerwind
Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Leiden, 21 februari 2024

Betreft: Advies plaatsing transgender gedetineerden

Geachte heer Weerwind,

Het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (hierna 'het NJCM') maakt graag van deze gelegenheid gebruik om u te adviseren omtrent de plaatsing van de transgender gedetineerden. Op dit moment bestaat voor deze groep gedetineerden géén wet- of regelgeving ten aanzien van hun plaatsing. Dat acht het NJCM zorgelijk en onwenselijk.

1. Inleiding

Transgender gedetineerden zijn volgens internationaal onderzoek een groep die kwetsbaar is voor mensenrechtenschendingen, bijvoorbeeld in de vorm van discriminatie en seksueel geweld.¹ Toch is er in Nederland weinig aandacht voor de positie van deze groep, zo zijn er bijvoorbeeld geen officiële cijfers over de grootte van de groep transgender gedetineerden omdat er geen aantallen worden geregistreerd.² Aangezien het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) nog geen uitspraken heeft gedaan over de plaatsing van transgender gedetineerden, ligt het voor de hand om hierin de normen van het Europees Comité voor de Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing (CPT) te volgen.³ Het EHRM volgt namelijk meestal de normen die het CPT heeft opgesteld in dit soort gevallen.⁴ De Nederlandse praktijk omtrent de plaatsing van transgender gedetineerden komt nog niet overeen met deze normen. Als verdragspartij van het Europees Verdrag ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling (ECPT) erkent Nederland het CPT, dus de CPT-normen bieden een houvast voor de verbetering van de Nederlandse praktijk. In dit advies wordt uiteengezet welke aanpassingen nodig zijn om de Nederlandse praktijk in lijn te brengen met de CPT-normen.

¹ P. Jacobs, 'Transgender achter de deur', *Nederlands Tijdschrift voor Strafrecht* 2022/5, p. 268; Transgender of trans is een paraplueterm voor mensen van wie de genderidentiteit (het gevoel man, vrouw, beide of geen van beide te zijn) of de genderexpressie (bijvoorbeeld kledingstijl, uiterlijk, gedrag en stemgebruik) anders is dan het geslacht dat ze bij de geboorte kregen toegewezen, zie W. Huijnk, *Opvattingen over seksuele en genderdiversiteit in Nederland en Europa* (Rapport Sociaal en Cultureel Planbureau Den Haag), Den Haag: SCP 2022, p. 9.

² P. Jacobs, 'Transgender achter de deur', *Nederlands Tijdschrift voor Strafrecht* 2022/5, p. 270; J. Rodgers, N.L. Asquith & A. Dwyer, 'Cisnormativity, criminalisation, vulnerability: Transgender people in prisons', *Tasmanian Institute of Law Enforcement Studies Briefing Paper* 2017, vol. 12, p. 1-13, met verwijzingen en S. Enggist, L. Møller, G. Galea & C. Udesen (red.), 'Prisons and Health', *World Health Organization (WHO)* 2014, p. 155.

³ P. Jacobs, 'Transgender achter de deur', *Nederlands Tijdschrift voor Strafrecht* 2022/5, p. 272.

⁴ J. de Lange, *Detentie genormeerd* (diss. Rotterdam), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2008, p. 183 e.v.

2. De Nederlandse praktijk

Mannelijke en vrouwelijke gedetineerden moeten gescheiden worden ondergebracht volgens artikel 11, eerste lid, van de Penitentiaire Beginselenwet (Pbw). Er worden volgens het tweede lid van dat artikel inrichtingen of afdelingen aangewezen die uitsluitend bestemd zijn voor de onderbrenging van vrouwelijke gedetineerden. In de Penitentiaire maatregel staan geen regels over de plaatsing van gedetineerden op grond van geslacht.

In de Regeling selectie, plaatsing en overplaatsing gedetineerden (Rspog) staan wat betreft het geslacht van gedetineerden alleen regels over de plaatsing van moeders met kinderen op specifieke afdelingen of in specifieke inrichtingen (art. 17 Rspog).

De relevante wetgeving bepaalt dus alleen dat mannelijke en vrouwelijke gedetineerden in principe gescheiden worden ondergebracht. In de wet staat niets over de manier waarop het geslacht van gedetineerden wordt bepaald en er zijn geen bepalingen die specifiek over transgender gedetineerden gaan. Er bestaat wel gelijkebehandelingswetgeving die relevant is voor de plaatsing van transgender gedetineerden. Zo verbiedt artikel 1 van de Grondwet discriminatie op grond van geslacht, welk verbod verder is uitgewerkt in de Algemene wet gelijke behandeling (Awgb). Onderscheid op grond van geslachtskenmerken, genderidentiteit en genderexpressie valt volgens artikel 1, tweede lid, van de Awgb onder onderscheid op grond van geslacht. Het begrip 'geslacht' in de Grondwet kan analoog worden uitgelegd aan het begrip 'geslacht' in de Awgb.⁵ Hierdoor is discriminatie van transgender personen ook verboden op grond van artikel 1 van de Grondwet. Er is niet in wetgeving bepaald wat de gelijke behandeling van transgender personen inhoudt voor de plaatsing van transgender gedetineerden. De manier waarop de plaatsing wordt aangepakt is dus afhankelijk van het beleid op dit gebied. In Nederland bestaat echter geen officieel beleid voor de plaatsing van transgender gedetineerden.

Uit onderzoek is gebleken dat de plaatsing van transgender gedetineerden op dit moment lijkt te worden gebaseerd op hun geslachtsaanduiding in de Basisregistratie Personen (BRP).⁶ Uit een gesprek van het NJCM met de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) bleek dat de registratie in de BRP inderdaad de basis is voor de plaatsing, maar dat er bij transgender gedetineerden ook wordt gekeken naar andere factoren zoals gendergerelateerde fysieke kenmerken, de eigen voorkeur van de gedetineerde en bijvoorbeeld de delictachtergrond en psychische en lichamelijke problematiek. De Divisie Individuele Zaken (DIZ), die belast is met beslissingen over de plaatsing van individuele gedetineerden, gaf telefonisch aan dat ze werken aan richtlijnen voor de plaatsing van transgender gedetineerden. Het is onduidelijk wanneer DIZ deze richtlijnen openbaar gaat maken en ze konden er inhoudelijk nog niks over zeggen. Ook over aantallen van transgender gedetineerden konden ze geen informatie verstrekken. Transgender gedetineerden worden vaak geplaatst op een Extra Zorg Voorziening (EZV) in de gevangenis, meestal om hen te beschermen tegen andere gedetineerden.⁷

⁵ *Kamerstukken II 2021/22*, 35741, nr. 7, p. 3.

⁶ P. Jacobs, 'Transgender achter de deur', *Nederlands Tijdschrift voor Strafrecht* 2022/5, p. 271.

⁷ P. Jacobs, 'Transgender achter de deur', *Nederlands Tijdschrift voor Strafrecht* 2022/5, p. 273-274.

3. Problemen met de Nederlandse praktijk

In een artikel over transgender gedetineerden in Nederland kwam een geval aan de orde van een trans vrouw die bij aankomst in de gevangenis op een reguliere mannenafdeling verbleef.⁸ De mannelijke gedetineerden reageerden daar erg onrustig op en begonnen bij haar binnenkomst te schelden en met deuren te slaan.⁹ Dit zorgde voor een angstige ervaring voor deze transgender gedetineerde.¹⁰ Ze werd voor haar eigen veiligheid naar de EZV gebracht.¹¹

In hetzelfde artikel werd een ex-gevangenisdirecteur geciteerd die vertelde over een trans vrouw die in een manneninrichting verbleef.¹² De ex-directeur vertelde hierover: *“Deze persoon werd zo verschrikkelijk gepest en buitengesloten, dat was bijna geestelijke marteling. Dan moet je als inrichting iemand gaan isoleren van medege-detineerden, plaatsen bij mensen met beperking, in de luwte, terwijl die daar eigenlijk helemaal niet hoort. Het gaat immers om een normaal denkend mens. Op de luwteafdeling verblijven met name verstandelijk beperkten, zwakbegaafden, niet zelfredzame mensen en pedoseksuelen. De transgender persoon werd daar geplaatst zodat iemand daar normaal kan functioneren, zodat iemand daar nog een beetje een leven heeft.”*¹³ In een andere zaak oordeelde de beroepscommissie van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming over de overplaatsing van een transgender gedetineerde.¹⁴ In de uitspraak is vermeld dat klaagster, voordat ze in de vrouwengevangenis in Nieuwersluis verbleef, was geplaatst in een manneninrichting.¹⁵ Klaagster merkte op dat ze in de mannengevangenis te maken had met intimidatie, bedreigingen, mishandelingen en aanrandingen.¹⁶

In twee verschillende zaken hebben rechters in hun uitspraak meegewogen dat een gevangenisstraf voor transgender gedetineerden extra zwaar kan zijn als ze worden geplaatst op een afdeling die niet overeenkomt met hun gender.¹⁷ De rechtbank Limburg besloot in een zaak uit 2017 om voor een poging tot doodslag een onvoorwaardelijke gevangenisstraf op te leggen die gelijk was aan het voorarrest.¹⁸ De rechtbank heeft toen geen langere onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd, omdat de verdachte een trans vrouw was die in een mannengevangenis zou moeten verblijven.¹⁹ De rechtbank overwoog dat de straf voor de verdachte om die reden zwaar zou zijn.²⁰ Het gerechtshof Den Haag heeft in 2020 een vergelijkbaar oordeel geveld. Het gerechtshof legde voor vernieling en een poging tot doodslag een onvoorwaardelijke gevangenisstraf op die gelijk was aan het voorarrest.²¹ De verdachte in deze zaak was een trans man en het gerechtshof overwoog dat het voor hem psychisch zwaar was geweest om in een vrouweninrichting te verblijven.

⁸ P. Jacobs, 'Transgender achter de deur', *Nederlands Tijdschrift voor Strafrecht* 2022/5, p. 273; trans vrouwen kregen bij hun geboorte het geslacht man toegewezen, maar ervaren zichzelf als vrouw (bij trans mannen is dit omgekeerd), zie L. Kuyper, *Transgender personen in Nederland* (Rapport Sociaal en Cultureel Planbureau), Den Haag: SCP 2017, p. 8.

⁹ P. Jacobs, 'Transgender achter de deur', *Nederlands Tijdschrift voor Strafrecht* 2022/5, p. 273.

¹⁰ Ibid p. 273.

¹¹ Ibid, p. 273.

¹² Ibid, p. 274.

¹³ Ibid.

¹⁴ Beroepscommissie RSJ 21 maart 2016, 15/4323/GB.

¹⁵ Ibid, r.o. 3.1.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Rb. Limburg (zittingsplaats Maastricht) 17 oktober 2017, ECLI:NL:RBLIM:2017:10624, r.o. 6.3; Hof Den Haag 29 juni 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:1108.

¹⁸ Rb. Limburg (zittingsplaats Maastricht) 17 oktober 2017, ECLI:NL:RBLIM:2017:10624, r.o. 6.3.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ Hof Den Haag 29 juni 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:1108.

Als hij opnieuw gedetineerd zou raken onder soortgelijke omstandigheden, zou dit volgens het gerechtshof teveel afbreuk kunnen doen aan zijn huidige stabiliteit.²²

Het hiervoor genoemde pestgedrag is bij DJI naar hun eigen zeggen niet als zodanig bekend. Medewerkers van DJI vertelden in een gesprek met het NJCM dat er bij hen geen geluiden waren binnengekomen over pestgedrag richting transgender gedetineerden. Ze gaven aan dat ze in contact staan met gevangenisdirecteuren hierover, maar dat die geen problemen hadden gemeld. Volgens de medewerkers van DJI is het mogelijk dat er wel pestgedrag voorkomt, maar dit gebeurt volgens hen niet op grote schaal. Dit is echter niet te rijmen met de melding van de ex-gevangenisdirecteur die in het artikel van *‘Transgender achter de deur’* is geciteerd.

4. CPT-normen

Het CPT heeft in een aantal rapporten over Europese landen normen geformuleerd voor de plaatsing van transgender gedetineerden.²³ Transgender gedetineerden moeten volgens het CPT worden geplaatst op een gevangenisafdeling die correspondeert met het gender waarmee ze zich identificeren.²⁴ Als dat vanwege veiligheids- of andere redenen noodzakelijk is, moeten transgender gedetineerden worden geplaatst op een aparte afdeling.²⁵ Als transgender gedetineerden op een aparte afdeling verblijven, moeten ze de mogelijkheid hebben om deel te nemen aan activiteiten en tijd door te brengen met andere gedetineerden van het gender waarmee ze zich identificeren.²⁶

De Nederlandse praktijk voldoet nog niet aan de CPT-normen. Volgens het CPT moeten transgender gedetineerden immers worden geplaatst op basis van het gender waarmee ze zich identificeren, en dit is in Nederland niet altijd het geval als hun geslachtsaanduiding in de BRP nog niet is aangepast.²⁷ Aangezien een EZV een speciale afdeling is binnen een mannen- of vrouwengevangenis, is het ook bij plaatsing op een EZV van belang om trans personen te plaatsen in een gevangenis die correspondeert met hun gender.²⁸ Wanneer een trans gedetineerde geen specifieke kwetsbaarheid of zorgbehoefte heeft, en alleen uit veiligheidsoverwegingen op een EZV wordt geplaatst, is dat niet in overeenstemming met de CPT-normen. De CPT-normen staan plaatsing van trans personen op een aparte afdeling toe, maar een EZV is geen specifieke afdeling voor trans gedetineerden. Transgender personen op een EZV zitten daar samen met onder andere pedoseksuelen en mensen met een verstandelijke beperking, ook als ze zelf geen behoefte hebben aan extra zorg.²⁹

5. Plaatsingsbeleid in andere landen

In 2016 is de Malta Prison Policy gepubliceerd, waarmee het plaatsingsbeleid van transgender gedetineerden in Malta meer in lijn is gebracht met de CPT-normen.³⁰

²² Hof Den Haag 29 juni 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:1108.

²³ CPT/Inf (2016) 25 (Malta); CPT/Inf (2017) 34 (Spanje); CPT/Inf (2020) 2 (Italië); CPT/Inf (2022) 16 (Griekenland); CPT/Inf (2023) 5 (Italië).

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid.

²⁷ CPT/Inf (2016) 25 (Malta), par. 53; CPT/Inf (2017) 34 (Spanje), par. 95; CPT/Inf (2022) 16 (Griekenland), par. 40; CPT/Inf (2023) 5 (Italië), par. 159.

²⁸ *Programma Modernisering Gevangeniswezen Voortgangsrapportage*, december 2008, p. 14.

²⁹ P. Jacobs, 'Transgender achter de deur', *Nederlands Tijdschrift voor Strafrecht* 2022/5, p. 274.

³⁰ *Malta Prison Policy. Trans, Gender Variant & Intersex Inmates Policy. Correctional Services*, augustus 2016.

Volgens de Malta Prison Policy moeten transgender gedetineerden worden geplaatst op een afdeling die correspondeert met het gender op hun identiteitsdocumenten.³¹ Ook moeten transgender gedetineerden de mogelijkheid hebben om deel te nemen aan activiteiten met andere gedetineerden van het gender waarmee ze zich identificeren.³² Dit beleid voldoet niet aan de CPT-norm van plaatsing op grond van genderidentiteit, maar komt wel enigszins tegemoet aan de andere CPT-normen.

In de Verenigde Staten worden transgender gedetineerden vaak geplaatst op grond van hun geslachtskenmerken of op grond van hun geboortegeslacht, al vindt er in sommige gevangenissen een overgang plaats naar plaatsingsbeleid gebaseerd op genderidentiteit.³³

Ook in Canada was de plaatsing van transgender gedetineerden eerst gebaseerd op hun geslachtskenmerken, maar in 2017 werd het plaatsingsbeleid aangepast naar een systeem gebaseerd op genderidentiteit.³⁴ Plaatsing van transgender gedetineerden op grond van geboortegeslacht of geslachtskenmerken wordt in de literatuur niet gezien als een 'good practice'.³⁵

In onder andere Argentinië, Colombia, Ecuador, Zweden en het Verenigd Koninkrijk praten transgender gedetineerden mee over beslissingen rondom hun plaatsing in de gevangenis.³⁶ Een rapport van het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties raadt aan om transgender gedetineerden te betrekken bij beslissingen over hun plaatsing.³⁷ Volgens dit rapport moet de voorkeur van transgender gedetineerden worden meegewogen naast de veiligheidsoverwegingen bij de beslissing over hun plaatsing.³⁸

Op dit moment zijn er in Italië gevangenissen met aparte afdelingen voor transgender gedetineerden.³⁹ Ook in een Engelse gevangenis werd in 2019 een aparte afdeling voor transgender gedetineerden geopend.⁴⁰ Uit onderzoek blijkt dat een groot deel van transgender gedetineerden niet enthousiast was over deze aparte afdelingen, omdat ze het zagen als segregatie van de rest van de gevangenispopulatie en zich ook zorgen maakten dat transgender gedetineerden het niet per definitie goed met elkaar kunnen vinden.⁴¹ Een deel van de transgender gedetineerden was wel positief over het openen van aparte afdelingen, omdat dit de mogelijkheid geeft voor steun en gedeelde ervaring in de gevangenis aangaande hun transitie.⁴²

³¹ *Malta Prison Policy. Trans, Gender Variant & Intersex Inmates Policy. Correctional Services*, augustus 2016.

³² *Ibid*, p. 7.

³³ J. Szuminski, 'Behind the Binary Bars: A Critique of Prison Placement Policies for Transgender, Non-Binary, and Gender Non-Conforming Prisoners Note', *Minnesota Law Review* 2020/105, p. 502.

³⁴ W. Hébert, 'Trans Rights as Risks: On the Ambivalent Implementation of Canada's Groundbreaking Trans Prison Reform', *Canadian Journal of Law and Society / La Revue Canadienne Droit Et Société* 2020/35, p. 222.

³⁵ UNDP, *Mapping of Good Practices for the Management of Transgender Prisoners*, Bangkok: UNDP 2020, p. 13 en 15.

³⁶ *Ibid*, p. 13.

³⁷ *Ibid*, p. 50.

³⁸ *Ibid*, p. 50.

³⁹ A. Hochdorn e.a., 'Narratives of Transgender People Detained in Prison: The Role Played by the Utterances "Not" (as a Feeling of Hetero- and Auto-rejection) and "Exist" (as a Feeling of Hetero- and Auto-acceptance) for the Construction of a Discursive Self. A Suggestion of Goals and Strategies for Psychological Counseling', *Frontiers in Psychology* (8) 2018, art. 2367, p. 5-7.

⁴⁰ M. Maycock, 'I want the male and the female wings. I don't want a special trans wing for people.' Transgender people in custody in Scotland's views about transgender specific facilities within prisons' *Prison Service Journal* 2020/251, p. 36-37.

⁴¹ *Ibid*.

⁴² *Ibid*, p. 35-36.

6. Aanbevelingen

Op grond van de CPT-normen moeten transgender gedetineerden in Nederland worden geplaatst op basis van hun genderidentiteit.⁴³ In de internationale literatuur wordt plaatsing op grond van genderidentiteit ook aanbevolen.⁴⁴ Trans personen kunnen hun detentie als extra zwaar ervaren als ze op een afdeling verblijven die niet overeenkomt met hun gender.⁴⁵ Plaatsing op grond van gender kan deze 'pijn' van het verblijven op de verkeerde afdeling wegnemen. Plaatsing op basis van genderidentiteit komt dus tegemoet aan de CPT-normen.

Behalve plaatsing op grond van gender is er in sommige gevallen ook maatwerk nodig om de Nederlandse praktijk in lijn te brengen met de CPT-normen. Al bij de voorgeleiding aan de rechter-commissaris bekijkt het openbaar ministerie in overleg met de Divisie Individuele Zaken in welk huis van bewaring de verdachte eventueel kan worden geplaatst. Wanneer in dat stadium duidelijk is dat het om een transgender persoon gaat, kan dan al worden beoordeeld of plaatsing op grond van genderidentiteit mogelijk is. Aanbevolen wordt dan ook om van die mogelijkheid standaard gebruik te maken. Hoe eerder bekend is dat het om een transgender persoon gaat hoe beter, zodat kan worden voorkomen dat pas bij aankomst in de gevangenis duidelijk wordt dat het om een transgender gedetineerde gaat.⁴⁶

Op het moment dat een persoon veroordeeld is, ligt het voor de hand dat de selectiefunctionaris beoordeelt of diegene in een mannen- of vrouweninrichting wordt geplaatst. De selectiefunctionaris houdt zich immers bezig met beslissingen omtrent de plaatsing van gedetineerden (artikel 22, eerste lid, en artikel 25, eerste lid, Rspog).

Om plaatsing op grond van genderidentiteit te realiseren, moet de gedetineerde zelf worden betrokken in de beslissing over de plaatsing. Anders is het immers lastig te beoordelen hoe diegene zich identificeert. Ook is betrokkenheid van de gedetineerde noodzakelijk voor een gedegen risico-inschatting, waarbij duidelijk wordt of plaatsing op grond van genderidentiteit een probleem kan opleveren voor de veiligheid van de gedetineerde. Om dit in te schatten kan het ook relevant zijn in welke fase van de transitie de persoon zich bevindt. De CPT-normen vereisen dat er bij transgender gedetineerden per persoon wordt bekeken of plaatsing op een aparte afdeling noodzakelijk is voor de veiligheid of om andere redenen.⁴⁷ Het gebruik van maatwerk draagt daarom bij aan het voldoen aan de CPT-normen.

Uit het gesprek tussen het NJCM en DJI bleek dat er bij de plaatsing van transgender gedetineerden op dit moment al maatwerk wordt toegepast en dat de genderidentiteit van de gedetineerde één van de factoren is die worden meegenomen bij de plaatsing. Het is belangrijk dat het gebruik van maatwerk ook wordt opgenomen in de nieuwe richtlijnen over de plaatsing van trans gedetineerden.

⁴³ CPT/Inf (2016) 25 (Malta), par. 53; CPT/Inf (2017) 34 (Spanje), par. 95; CPT/Inf (2022) 16 (Griekenland), par. 40; CPT/Inf (2023) 5 (Italië), par. 159.

⁴⁴ D. Maras, J. Motmans & F. Vander Laenen, 'Gender-binaire tralies: een kwalitatief-exploratief onderzoek naar de ervaringen en uitdagingen van transgender personen in detentie', *FATIK* 2021/172, p. 25; UNDP, *Mapping of Good Practices for the Management of Transgender Prisoners*, Bangkok: UNDP 2020, p. 13-14.

⁴⁵ M. Maycock, 'The transgender pains of imprisonment', *European Journal of Criminology* 2022/19, p. 1525- 1527.

⁴⁶ P. Jacobs, 'Transgender achter de deur', *Nederlands Tijdschrift voor Strafrecht* 2022/5, p. 272.

⁴⁷ CPT/Inf (2016) 25 (Malta), par. 53; CPT/Inf (2017) 34 (Spanje), par. 95; CPT/Inf (2022) 16 (Griekenland), par. 40; CPT/Inf (2023) 5 (Italië), par. 159.

Ook moet in deze richtlijnen worden opgenomen dat de plaatsing van transgender gedetineerden in beginsel op grond van gender gebeurt. Zo kunnen de richtlijnen ervoor zorgen dat de plaatsing van transgender gedetineerden in Nederland voldoet aan de CPT-normen.

Als verdragspartij van het ECPT heeft Nederland zich te houden aan de CPT-normen. Bij de toetsing of het EVRM wordt geschonden, gebruikt het EHRM onder andere de CPT-normen uit rapporten over individuele landen.⁴⁸ Ook wanneer de rapportage over een andere lidstaat gaat dan die waar de zaak betrekking op heeft, kan het EHRM de rapportage gebruiken voor de toetsing.⁴⁹ Om te anticiperen op een eventueel EHRM-oordeel over de plaatsing van transgender gedetineerden, kan Nederland dus gebruikmaken van de normen die het CPT daarover stelde in rapporten over andere lidstaten. De CPT-normen over de plaatsing van transgender gedetineerden zijn helder en het voldoen aan deze normen zorgt voor meer erkenning van transgender personen in het gevangeniswezen. Het NJCM verzoekt u dan ook met klem wet- of regelgeving en/of beleid op te stellen aangaande plaatsing van transgender gedetineerden die in lijn is met de CPT-normen.

Mocht u naar aanleiding van onze brief willen overleggen, dan zijn wij daartoe uiteraard bereid. Wij zijn bereikbaar via: njcm@law.leidenuniv.nl (mevrouw T. (Tessa) Assies, coördinator NJCM) en/of rafik@kzbradvocaten.nl (M. (Mohamed) Rafik, voorzitter Werkgroep Strafrecht).

Voor uw tijd en aandacht zeggen wij u bij voorbaat dank.

Hoogachtend,

Kavita Hira
Voorzitter NJCM

⁴⁸ J. de Lange, *Detentie genormeerd* (diss. Rotterdam), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2008, p. 203.

⁴⁹ Ibid.